

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ЗОНАХ ПРОВЕДЕННЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ МІЖНАРОДНИМИ ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ

Саакян М. Б.

У статті на базі аналізу практики використання військових формувань ООН ("блакитні каски") у миротворчих операціях у зонах конфлікту країн світу та офіційної статистики про стан злочинності в цих зонах розроблено узагальнену характеристику злочинів, учинених солдатами миротворчих формувань відносно мирних жителів. Автор робить висновок про фактичну безкарність за скоєння злочинів солдатами миротворчих сил, недосконалість діючих норм міжнародного права, регулюючих відповідальність за військові злочини та проти людяності.

Ключові слова: миротворці, операція, військові, злочини, сексуальні насильства, закони і звичай війни.

Статья посвящена проблеме наступления уголовной ответственности за совершение преступлений в зонах проведения миротворческих операций солдатами международных сил ООН ("голубые каски").

Приведен перечень видов уголовных преступлений и статистика их совершения "голубыми касками" в зонах проведения миротворческих операций. Акцентируется внимание на положениях Конвенции ООН о привилегиях и иммунитетах 1946 года, согласно которой все сотрудники организаций, в том числе "голубые каски", ограждаются от любых преследований и подсудны только органам страны, гражданами которой они являются.

Обращено внимание на случаи заражения холерой солдатами ООН жителей Непала в 2010 году, в результате чего жертвами стали более 10 тысяч людей. Военнослужащие французской армии в составе миротворческих сил ООН обвиняются в массовых сексуальных домогательствах и насилии по отношению к детям (Центральноафриканская республика ЦАР).

В 1996 году создан Международный уголовный суд, который уполномочен рассматривать дела данной категории. Выражена уверенность, что это соглашение подпишут США, Китай и Россия.

Ключевые слова: миротворцы, операция, военные преступления, сексуальное насилие, законы и обычаи войны.

The article deals with the problem of criminal responsibility for crimes committed in the areas of international peacekeeping soldiers of the UN forces ("blue helmets").

The list of criminal offenses and statistics of their commission "blue helmets" in the areas of peacekeeping operations. Attention is drawn to the provisions of the UN Convention on the Privileges Immunities of 1946, according to which all employees of the organizations, including the "blue helmets", protected from prosecution and whether public bodies have jurisdiction only to the country, which they are citizens.

Attention is drawn to cases of cholera UN soldiers inhabitants of Nepal in 2010, bringing the victims were more than 10 thousand people. The soldiers of the French

Army as part of the UN peacekeeping forces are accused of sexual harassment of mass violence to children (Central African Republic CAR).

In 1996 he created the International Criminal Court, which is empowered to deal with cases of this category. It expressed confidence that the agreement will be signed US, China and Russia.

Keywords: peacekeeping operation, war crimes of sexual violence, the laws and customs of war.

Діюче міжнародне гуманітарне право регулює закони і звичай війни, визначає заборонені засоби та методи війни. Існує відповідальність за військові злочини, злочини проти людяності (IV Гаазька Конвенція 1907 р.; Женевська Конвенція 1949 р.). Щоб не створювати окремий трибунал для кожного конфлікту, у 1996 році створено Міжнародний кримінальний суд, у компетенції якого знаходяться військові злочини, щодо яких визначена універсальна юрисдикція. Угода про його створення увійшла в законну силу у 2002 році, але багато країн, також США, Росія, Китай, не підписали й не ратифікували її [1; 2].

На сучасному етапі злочинність характеризують такі властивості, як масштабність, професійність, транснаціональність і висока технічна озброєність, а це потребує нових і виважених підходів до протидії такому негативному суспільно небезпечному явищу. Отже, далі буде йти про особливості злочинності (її характеристику) у регіонах проведення миротворчих операцій міжнародними військовими формуваннями ООН.

Під характеристикою злочинності звичайно розуміють визначення найбільш небезпечних злочинів у загальній структурі, а також характеристики осіб, які їх вчинили. Зґвалтування, розбещення неповнолітніх, контрабанда, крадіжки та корупція, вбивства цивільних осіб, водіння транспортного засобу в нетверезому стані, поширення смертельних хвороб, нарешті нездібність запобігати вбивствам мирних мешканців – не повний перелік звинувачень, які пред'являються миротворцям ООН ("блакитним каскам"), які виконують миротворчу місію в зонах конфліктів у країнах світу [3]. Перелік злочинів наведено, а от щодо характеристики осіб, які їх вчиняють, необхідно довести більш докладно.

В ООН не має своєї армії. У разі необхідності збройні сили в розпорядження ООН надають країни-учасники [4; 5]. У 1948 році "блакитні каски" були вперше введені в зону близькосхідного конфлікту. За весь час вони провели 69 операцій щодо підтримки миру. Поступово склався розподіл на країни, які надають миротворців, та країни, які їх фінансують. У першій трійці держав, які відсилають своїх солдат до участі в місіях ООН, – Бангладеш, Пакистан та Індія. У десятку входять Ефіопія, Руанда, Нігерія, Непал, Йорданія, Гана і Єгипет. У фінансуванні миротворчих сил беруть участь США (27%), Японія, Німеччина, Франція, Великобританія. Своїх військовослужбовців країни-донори надсилають лише туди, де порушені їх політичні інтереси, отже,

© М.Б. Саакян, 2015

службу несуть у зонах конфліктів переважно солдати бідних країн. За думкою країн-донорів, солдати цих країн службу несуть незадовільно, а з високих трибун лунають обурені вислови про даремно втрачені великі гроші [6, 42]. Головна претензія до миротворців ООН – вони не виконують свої обов'язки. Страшним провалом місії миротворців став геноцид у Руанді в 1994 році. Незважаючи на присутність у країні 2,5 тисяч “блакитних касок”, вони не змогли попередити початок міжетнічної суточки, у результаті якої загинули більш 800 тис. людей. За останні 5 років зафіксовано більш 15 випадків масових убивств у зоні відповідальності миротворців. Тільки в Південному Судані жертвами нападів були близько 1200 людей, а в Демократичній Республіці Конго (ДРК) загинуло більш 150 людей.

Більш того, усе частіше “блакитні каски” обвинувачуються в злочинах проти тих людей, яких вони повинні захищати.

Згідно з даними ООН, з 2008 по 2013 роки зафіксовано 480 випадків сексуальної експлуатації та примушення за участі миротворців, у 2014 році – 79. Реальні дані значно вищі, бо потерпілих благають не звертатись до поліції. Більшість епізодів відносять до Ліберії, Гаїті, ДРК, Південного Судану.

У кожному третьому випадку жертвою злочину є дитина. Миротворці купують секс за готівку, розраховуються дешевими ювелірними виробами та парфумерією, мобільними телефонами та продуктами харчування. Іноді до сексуальних контактів примушують під загрозою застосування зброї.

Миротворці знаходяться під захистом Конвенції про привілеї та імунітети ООН від 1946 року, згідно з якою всі співробітники організації, також “блакитні каски” огороджуються від будь-яких переслідувань і підсудні тільки органам держави, громадянами якої вони є.

Споконвічно припускалось, що Конвенція повинна стримувати країни-члени ООН від спокуси використовувати хибні обвинувачення в якості політичної зброї. На практиці виходить, що держави неохоче порушують справи проти своїх громадян за злочини, які вони начебто скоїли, коли несли службу під прапором ООН, і переважно спускають усі обвинувачення на гальмах, у крайньому випадку призначають незначні терміни покарання. Постійні заяви керівництва Організації про нульову терпачість до злочинів з боку миротворців мають нікчемні наслідки. І це далеко не всі претензії. Миротворців обвинувачують у корупції при розподілу допомоги, крадіжках, водіння транспортного засобу в нетверезому стані, регулярних убивствах мирних мешканців [7, 18]. За деякими даними, саме солдати ООН з Непалу у 2010 році занесли на острів холеру, жертвами якої стали близько 10 тис. людей. Чисельність хворих складала десятки тисяч, спалахи холери зареєстровані в Домініканській Республіці, на Кубі, Пуерто-Ріко.

Але не зважаючи на всі незадоволення, бідні країни не збираються відмовлятися від відряджень миротворців у гарячі точки. Найчастіше в цій справі існуючі переваги загалом перевищують усі негаразди. Є ще політичний аспект – бідні країни мають можливість продемонструвати прапор своєї країни на такому високому рівні, як ООН. Але головне миротворцям ООН поки альтернативи не має.

Були спроби замінити “блакитні каски” ООН на “блакитні каски” інших окремих країн (країни Африканського союзу, ЦАР), але військовослужбовці цих

країн були недостатньо підготовлені, слабо оснащені, не укомплектовані. Якось із метою стабілізації ситуації довелося перекидати сотні солдат з колишньої метрополії – Франції, які домовилися встановити порядок. Але не встигла операція завершитися, як у пресі з'явився витяг з доповіді високопосадовця з ООН, у якому французи були обвинувачені в масовому сексуальному насильстві по відношенню до місцевих дітей. Усе закінчилось поверненням на місце подій “блакитних касок” ООН.

Все викладене, безумовно, потребує прийняття дієвих заходів і дивно, що до теперішнього часу ніяких змін не сталося. Більш того, США заключили з багатьма країнами двосторонні угоди на відмову у видачі американських громадян Міжнародному кримінальному суду. Ці угоди передбачали також і зустрічне зобов'язання з боку США не видавати громадян другої держави.

Література

1. Конвенція про закони і звичаї суходільної війни (IV Гаазька конвенція), Положення від 18.10.1907 р. [Електронний ресурс]: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_222.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН; Статут, Міжнародний документ від 26.06.1945 р. [Електронний ресурс]: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_010.
3. Конвенція о привілегиях и иммунитетах Объединенных Наций Міжнародний документ від 13.02.1946 р. [Електронний ресурс]: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_150.
4. III Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року про захист цивільного населення під час війни. [Електронний ресурс]: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/geneva_civilian.shtml.
5. Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії Верховна Рада України; Постанова від 03.07.1992 № 2538-XII. [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2538-12>.
6. Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України / М.В. Кордон / 2-ге видання. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 172 с.
7. Албул С.В. Діяльність підрозділів карного розшуку у районі проведення антитерористичної операції: питання правового регулювання // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 2. – С. 16-20.

*Саакян М.Б.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативної розшукової
діяльності
ОДУВС
Надійшла до редакції: 06.11.2015*